

VÓÓR DE EXECUTIE

„Een man van grooten bedrijve, besoigne, memorie en directie, ja singulier in alles.”
Uit het Resolutieboek der Staten van Holland en Westfriesland.

„De boom van Deutschland kraeckt en ziddert overal. Van soo vermaert een' val.

Vondel.

DEZE MENSCH HEEFT NIET VEEL MEER tot zijn medemenschen te zeggen. Hij heeft anders veel gesproken, vooral in de jaren, waarin hij een gewichtig staatsambt bekleedde: veel geoordeerd, geconfereerd, gedebatteerd, maar dat is nu voorbij. Het duurt nog maar kort en dan zwijgt hij voorgoed.

Het is bijna acht uur in den morgen. En het is in den Mei. Buiten zingen de vogels hun lentelied, het lied der liefde. Het jonge groen maakt blij. De lentebloemen pronken met fijne kleuren. Het is de tijd „waarin natuur, verjongd, haars milden Scheppers goedheid eert.” Het is de tijd, waarin het leven zijn triomfen viert.

En nu zal *zijn* leven de nederlaag lijden. Hij is niet sterk meer, deze mensch. En dat is geen wonder. Want hij heeft veel van zijn levenskracht geveerd. Bij dag en bij nacht. Den leeftijd der sterken heeft hij toch nog bereikt. Maar nu gaat hij sterven. Toch niet door een ouderdomsgebrek. Ze hebben een schavot voor hem getimmerd. En het begint zoo zachtjes aan tijd te worden, dat Johan van Oldenbarnevelt „zich bereiden” gaat.

De drie predikanten, die hem in zijn laatste uren bijstaan, hebben hem gevraagd, „of 't hem niet geliefde, dat men nog eerst een gebed zou doen.” Als hij: ja! heeft gezegd, doet Walaeus het gebed om een zalig einde. Oldenbarnevelt bidt mee en de andere predikanten en zijn dienaar Jan Franken bidden mee.

Bidden is een ernstig werk, vóór iemand en met iemand bidden is moeilijk; maar waartoe Walaeus hier geroepen wordt, gaat menschelijke kracht te boven.

Toen Jacob Schotte, burgemeester van Middelburg, Walaeus in Dordrecht uit de Synode haalde en hem meedeelde, dat hij door de Heeren Staten was aangewezen om 's lands Advocaat „in zijn uiterste te troosten,” smeekte de predikant, dat hem niet zou opgelegd worden den gevangene den dood aan te zeggen en dat hij niet tegenwoordig zou behoeven te zijn op het schavot. Deze verzoeken werden hem toegestaan. Anderen hebben den Advocaat aangezegd, dat hij „op morgen zou komen te hooren de sententie des doods.”

Als Walaeus gekomen is om hem in zijn uiterste bij te staan, vraagt Oldenbarnevelt belangstellend naar wat op de Synode is gepasseerd.

En de predikant kan zijn tranen niet bedwingen, als de staatsman na een korte verdediging zijner zaak te hebben gegeven, zegt: „De straf des doods is het loon voor de onvermoeide zorg en den onophoudelijken arbeid van drie-en-veertig jaren tijds.” Dan spreken ze met elkander over het onderwerp, dat voor ieder mensch het eenig belangrijke is, wanneer de dood nadert.

De Advocaat zegt, dat hij God heeft gebeden om vergeving van zijn zonden. In het gesprek, dat ze nu houden, wordt het Walaeus duidelijk, dat de Advocaat Contraremonstrantsch is, „al maakte hij zwaarigheid op het stuk der verwerping.”

Ontroerend zijn de woorden, die de gevangene spreekt tot de drie predikanten, die eenige uren later bij hem zijn.

G. Brandt schrijft daarover in de „Historie van de Rechtspleging”:

„De Predikanten konden hem er niet toe brengen, dat hij zou bekennen, de doot, dien hij sterven soude, verdient te hebben: dewijl hij betuigde dat, indien er al eenige fauten in sijne handelingen waeren geweest, dat hij nochtans in sijn doen altijdts een goet wit hadt gehad. Niettemin bekende hij schuldigh te sijn aen veele sonden, waer door hij de doot voor Godt wèl hadt verdient.”

Oldenbarnevelt heeft tot het laatst toe aan zijn onschuld vastgehouden. Meer dan éénmaal verklaarde hij, niet te weten, waarom hij moest sterven.

„Ik heb niet anders gedaen dan naer gerechtigheit, naer de privilegiën van den lande en volgens eer en ampt en consciëntie. Ik troost mij in Godt, mijnen Heere, die is een kenner der herten en sal alle menschen oordeelen. Godt is rechtvaardigh.”

Het is heel moeilijk om een oordeel uit te spreken over dezen rechtshandel van 1619. Al is Oldenbarnevelt van zijn onschuld overtuigd geweest en al heeft Vondel in felle lyrische zangen den staatsman verdedigd, hiermee is natuurlijk de onschuld niet objectief vastgesteld. Evenmin als het feit, dat vier-en-twintig rechters hem vonnisten, afdoend bewijs is voor zijn schuld.

Tusschen acht en negen uur wordt den gevangene heel beleefd gezegd:

„Gelieft mijn Heer te komen!” En dan gaat hij de trap af naar „de Rolle van 't Hof,” waar al de rechters en de drie fiscalen en de secretaris Pots zitten.

De sententie wordt gelezen.

Zijn feilen worden opgesomd.

Er zijn ernstige beschuldigingen bij. En het slot luidt: „Doende recht in den naeme en van wegen de Hooggelmede Heeren Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden, der selvigen Gevangene gecondemneert hebben en condemneren hem mits desen gebraght te worden op 't Binnen-Hof, ter plaetse daer toe bereid, en aldaer geëxecuteerd te worden met den Sweerde, dat'er de doot na volght: En verklaeren alle sijne Goederen geconfisqueert.”

Van de laatste aanspraak die de Advocaat na het lezen der sententie tot de rechters richt, wordt geen notitie meer genomen.

En de man gaat „kloekelijk, met zijn stoksken in de handt over de sale tusschen de predikanten Lamotius en Beyerus.” Jan Franken heeft hem onder den arm genomen, geleidt hem naar zijn dood.

Het schavot wacht.

Al vóór vier uur in den morgen heeft men het in elkaar getimmerd van wat ruwe, ongeschaafde, vuile planken.

„Dit is een schoone recompense voor mijn drie-en-veertighjaerigen trouwen dienst, aan den lande gedaen” herhaalt Oldenbarnevelt ironisch.

Maar Lamotius wijst hem op den ernst van het oogenblik: „Mijn Heer, ten is nu geen tijd daer van te spreken, maer bereid u tot Godt.”

De beul van Utrecht staat bij de schavotdeur.

Oldenbarnevelt slaat nog eenmaal de oogen ten hemel en zucht: „O God! wat komt er van den mensch.” Lamotius bidt het laatste gebed. Dan trekt de Advocaat met hulp van zijn dienaar den tabbaard uit, doet den kraag af en ontknoot zijn wambuis.

Hij keert zich tot het volk en spreekt het toe: „Mannen, geloof niet, dat ik een landverraeder ben; ik heb oprecht en vroom gehandelt, als een goet Patriot en die sal ik sterven.”

Hij trekt de muts voor de oogen. De laatste woorden van een mensch, die sterven gaat, ten volle bewust van

Naar een schilderij van Simon Opzoomer.

Het laatste gebed van Johan van Oldenbarnevelt
vóór zijn terechtstelling.

zijn toestand, zoeken den hemel. „Heere, sijt mij uwen armen sondaer genaedig. Jezus Christus sal mijn Leidtman sijn. Heere, ontfang u mijner. Heere Godt, Hemelsche Vaeder, ontfangh mijnen geest.”

Het is bij half tien.

Men blijft zeer beleefd tegenover den Advocaat van den Lande. Als hij neerknielen wil op de planken voor 't zand, het gelaat naar 't Zuiden, hoort hij het vriendelijk verzoek: „Mijn Heer sal gelieven aan d' andere zijde te gaan, om de Son niet in 't aangesicht te hebben.”

Jan Franken neemt afscheid.

Oldenbarnevelt verwacht het zwaard. Hij heft de bevende handen in bidgebaar.

„Maek het kort,” verzoekt hij den scherprechter. Het beulzwaard glimt in de lucht.

„O God! wat komt er van den mensch!” A. L. v. H.

HET VERBORGENE

OPVOEDING EN MILIEU ZIJN VAN groote betekenis in een menschenleven.

De man van het platteland is allicht te herkennen, ook al woont hij reeds lang in een groote stad.

De opvoeding drukt op elk mensch haar eigen stempel, al kan het soms gebeuren, dat er in het leven wel iets van wordt uitgewischt.

Maar wellicht grooter nog zijn de invloeden van het geslacht waaruit men werd geboren.

Zonder ons te verdiepen in problemen van erfelijkheid mogen wij wel zeggen, dat elk mensch geboren wordt met een *erfenis*, ten goede of ten kwade. Dat is het verborgene in den mensch; het verborgene, dat zich wel nimmer geheel zal laten analyseeren.

Er zijn menschen die van huis uit een geestelijken adel bezitten. Er zijn *anderen*, in wier leven donkere machten werken. Sprak Ibsen niet van „spoken”?

Dezer dagen las ik een bericht over een jongen, die in de gevangenis was geboren. Ik knipte het uit één van onze dagbladen en wil het aan de lezers van Timotheüs dóórgeven.

Hier is het:

Maastricht. — Wanneer, zooals heden, op de gebruikelijke vraag van den president van de rechtbank: „Waar geboren?” het antwoord van den verdachte luidt: „In de gevangenis,” terwijl de moeder, die hem aldaar het leven schonk, mede terecht staat, zij als heelster en aanstichtster wellicht, is het dan verwonderlijk te vernemen, dat deze nog jonge man reeds een ellenlang strafregister heeft? Begrijpelijk dan ook, dat het strakke gelaat van den in zijn ambt vergrijsden deurwaarder, anders onbewogen bij al de ellende, welke zich voor zijn oogen afspeelt, even een trek van medelijden vertoont.

Luide snikte de vrouw, toen zij het slot van het requisitoir van den Officier van Justitie vernam; voor haar zoon acht maanden, voor haarzelf twee maanden gevangenisstraf voor heling van een costuum, dat door eerstgenoemde gestolen zou zijn.

Met den eisch kon de verdediger zich niet vereenigen. Hij merkte o.a. op, dat het ellendig verleden van den zoon niet uitsluitend als bewijs voor den diefstal kon gelden en hij vroeg overweging van andere middelen om den verdachte een andere levenswijze te bezorgen.

496

Een verzoek tot onmiddellijke invrijheidstelling werd door de rechtbank niet ingewilligd.

Tot zoover het bericht.

Elken dag brengen de dagbladen ons uitvoerige beschouwingen over *het groote*, over *het massale*.

Zij spreken over de *millioenen* die Hitler volgen, over de *millioenen* die werkloos zijn, over de *millioenen* uit het ontwakende Oosten . . . En nu laat dit bericht ons iets zien van de tragiek van één *enkelen mensch*.

Hebben we eigenlijk wel tijd om het te lezen en om het op ons te laten inwerken?

Fel komt dit bericht op ons aan.

Het *grijpt* ons en houdt ons *vast*.

In m'n verbeelding zie ik het tafereel vóór me. De schreiende moeder met haar zoon die in de gevangenis werd geboren. De zwarte, getogade Rechters en de oude deurwaarder, die, anders onbewogen, nu medelijden toont.

Welk een leed spreekt er uit dit kleine courantenberichtje.

Wij mogen een mensch *niet* zien als product van zijn afstamming, maar evenmin mogen wij de invloeden van de afstamming ontkennen.

Wij mogen en kunnen niet elke zonde op de debetzijde van zekere erfelijkheid schrijven, doch mogen óók niet elk vergrijp er zonder meer van losmaken.

En wanneer ik bedenk, dat elk mensch verantwoordelijk blijft voor zijn daden, dan voel ik de spanning van vragen waarop ik geen antwoord weet . . . Hier staan we voor het verborgene *in den mensch*, voor het verborgene ook . . . in God . . . Ieder mensch is tenslotte een geheim. Laten wij voorzichtig zijn en niet dadelijk gereed staan om te oordeelen als anderen vallen. Laten wij trachten te *begrijpen* en in liefde te helpen door woord en daad.

Gelukkig, dat er genade is voor *allen*, óók voor hen, — ja misschien wel in de *eerste* plaats voor hen — die met een donkere erfenis zijn geboren. C. REDERT

VOOR DE ZIEKEN

door Ds L. J. VAN LEEUWEN en Ds A. C. DIEDERIKS

Hoe kan ik God nu verheerlijken, als ik op m'n ziekbéd lig. Als alle dagen zoo lang zijn, zoo vreeselijk lang!

Zoo hoor ik wel eens een zieke vragen.

Weet ge hoe? Door God te vertrouwen tegen alles in en door alles heen. Eigenlijk is dat de beste manier om Hem te verheerlijken, neen, niet de beste, de eenige manier. 't Is geen cent waard om bij mooi weer te jubelen; God is onze zón; maar om in den stikdonkeren nacht Hem wezenlijk voor onze zón te houden, dat is geloof, dat God verheerlijkt en ons tot zaligheid is.

A. C. D.

KLEINE HAMERS

door H. M.

I. 1933

In de Nieuwe Rott. Ct. komt een verslag voor van een lezing, die Dr J. F. v. Bemmelen gehouden heeft over „Dubbelgangers.” De geleerde spreker verklaarde het verschijnsel uit erfelijkheid. Volgens het verslag zou hij ten slotte verzekerd hebben, dat op grond van zijn wetenschappelijke onderzoekingen alle menschen familie van elkander zijn.

II. ± 53

Paulus op den Areopagus zegt: „Hij (= God) heeft uit éénen bloede alle volkeren gemaakt.” Hand. 17 vs. 26.